

Kiss Ernő leszármazottainak nyomában

A vértanú utódainál

A nagymama végakarata

Az eleméri kastély a Kotucs család emlékezetében.

Hogyan került föld alá a Kiss család fényképalbuma? 3. rész

Az újvidéki utódok emlékezetében még élénken él a család ősi fészkének, az egyemeletes eleméri kastélynak az emléke. Ez természetesen érthető is, hiszen *Kotucs Péter* nagymamája, *Bobor Eszter* (Kiss Ernő ükunokája) volt minden bizonnyal egyik utolsó lakója. Amellett a család többi tagja is, egészen az 1960-as évek elejéig, nyaranta szinte rendszeresen ott vendégeskedett Eleméren a nagymamánál, a kisebb úrilakban.

A díszes, egyemeletes, zsalugáteres ablakú családi úrilakot 1796 és 1805 között építtette *Kiss Ernő* nagyanyja, *Issekutz Mária*. A kúria előtt egykor igen szép, ízléses park volt, ritka növényzettel. Ez volt annakidején Kiss Ernő otthona. Érdekességként említjük, hogy 1815-től az eleméri plébániatemplom is a Kiss-kastély falai között volt. Emeletes, hatalmas terme a kastélyban még a századelőn is látható volt. Szent Ágoston hitvalló és egyháztanító tiszteletére szentelték. Ide jártak egykor istentiszteletre az eleméri hívek. Itt mondjuk el azt is, hogy a Kiss család tagjai az említettek mellett még két kápolnát emeltek: az egyiket Kiss Ernő édesanyja, *Bogdánovits Anna* építtette 1796-ban, a másikat pedig *Bogdánovits Ferenc* 1837-ben. Végül, a ma is létező Szent Ágoston-templomot az aradi vértanú emelte saját költségén. Építése 1845-ben kezdődött, s 1847. október 24-én szentelték fel, alig fél évvel a magyar szabadságharc kitörése előtt. Mint Erős Lajos írja, a templom jobb mellékoltárára került a kastélykápolna védőszentje, Szent Ernő képe. S ha már az eleméri egyháznál tartunk, úgy hisszük, érdekes megemlíteni azt is, hogy a kegyuraság, negyedévenként, milyen illetményekkel adózott az egyháznak. Egy 1882. szeptember 25-én kelt hiteles okmány szerint, amely Kotucsék családi levéltárában maradt fenn, s amelyet *Szabó Ferenc*, a tudós eleméri plébános látott el kézjegyével, az eleméri uradalom egy negyedévre az egyháznak 52 Ft 50 kr készpénz mellett még 7,5 pozsonyi mérő búzával, 7,5 pozsonyi mérő morzsolt kukoricával, 26 pozsonyi mérő zabbal, 3,5 akó borral, 100 kéve náddal, egy hizott sertéssel, 10 öl puha fával és 10 öl szalmával adózott - összesen 329 Ft 25 kr értékben.

Az egyemeletes, impozáns úrilak mellett létezett még egy kisebb földszintes kastély is, amely a családtagok közlése szerint a család mindenkori házi orvosának volt éveken át tágas lakóháza.

Mivel valamikor a második világháborút követő években előbb az egyemeletes úrilak került lebontásra - amelyet a századelőn *Dániel Ernő* és özv. *Farkas Gézáne* örökösei birtokoltak -, a család utolsó, Eleméren élő leszármazottai (*Kotucs Péter* nagyanyja, *Bobor Eszter* és édesanyja, *Gelzinger Marietta*) ebben a kisebb úrilakban húzódtak meg fennmaradt vagyonukkal, ingóságaikkal, családi emlékeikkel egyetemben. Elégé viszontagságos állapot volt ez, hiszen a két nő mellett nem volt férfi családtag: *Bobor Eszter* ugyanis akkor már elvált férjétől, *Gelzinger Vladislav* becskerekai gyógyszerésztől, leánya pedig még tizenéves kislány volt akkor. A megélhetés is nehéz volt számukra nemcsak a két háború között, hanem a két háború után is. *Bobor Eszter* ugyanis nem dolgozott, nem állt munkába, s a családi ingóságok, értéktárgyak, ékszerek eladásából tartotta el magát és leányát.

Kotucs Péter közlése szerint különösen a második világháború évei voltak vészesek: a tágas úrilakban időnként katonaság szállásolta be magát, mert ott bőven volt hely. Német, majd orosz csapatok állomásoztak ott.

- A háború végeztével azonban - jegyzi meg - ez a "vendégeskedés" majdhogynem nagyanyám életébe került. Ki akarták végezni, holott neki éppen semmi köze sem volt az átvonuló hadtestekhez. Csak a falu lakosságának köszönhető, hogy nagymama életben maradt! Az eleméri lakosság védte meg, állt ki mellette, mert mindenkire jószívű volt, s mert mindenkin segített. Számtalan esetben ajándékozta meg az ifjú eleméri párokat egy-egy bútordarabbal vagy más becses tárggyal. Ezt az elemériek évek múltán sem feledték el neki.

- Emlékszem - meséli *Péter* felesége, *Mira* -, nagymama annak idején mesélte, hogy a két háború

között, amikor még viszonylag sok bútor és egyéb holmi volt a kastélyban, szívesen ajándékozott oda egy-egy bútordarabot pároknak. Elég sok tárgy került így az elemérikhez. A kastély egyik vörös futószőnyegét nagymama annak idején a becskerekai katolikus templomnak ajándékozta oda.

Péter a továbbiakban azt is elmondja, volt még egy regényes eset a második világháború alatt, amely szintén a nagymama életébe kerülhetett volna. Ő ugyanis a család értéktárgyait még időben befalaztatta a kastély tágas pincéjébe. A háború vége felé, amikor az orosz hadsereg elérte Elemért, valaki kiderítette, illetve elárulta a hatóságoknak, hogy a kastély pincéjében rejtekhely van. A falazást végző mester ugyanis nem tüntette el megfelelő módon a nyomokat, s így gyorsan felfedezték, hogy egy utólag épített falról van szó. Azonnal ki is bontották, az ott rejtgetett értéktárgyakat elkobozták, kis híján múltott, hogy nagymamát falhoz nem állították. Itt kell talán elmondani azt is, hogy bátyját, Zoltánt, a háború alatt, 1944-ben ki is végezték.

Egyébként hosszasan mesélte annak idején nagymama, hogy a kastélyból hogyan húzták szét a sok értékes tárgyat. Még jóval a kastély lebontása előtt több értékes holmi eltűnt a kastélyból. A családtagok egyike például a közelmúltban egy becskerekai intézményben látta viszont a Kiss család páncélszekrényét a családi iniciálékkal együtt.

A család vagyonáról szólva a nagymama egyszer mesélte, hogy nekik már 1900-ban volt egy kézi kidolgozású Alfa Romeo gyártmányú kocsijuk, ami az idő tájt, különösen Bánátban ritkaságszámba ment. A háború viharában erőszakkal is elhordta a kastély értékeit. Nagymama azonban nem ellenkezett. Mindig hagyta, hogy vigyék, amit akarnak...

Itt kell megjegyeznünk, hogy a megannyi elveszett holmi közül nemrégiben került elő például Kiss Ernő egyik leányának, *Dániel Augusztának* díszes, monogramos levélmappája is...

(Folytatjuk)

(Megjelent a Családi Kör
1999. október 14-i számában)

*****

Jancsik Pál

Sorok az unokámnak Példa a három szőlőtőkéről - 3. rész

Be kell rekesztenünk e peripatetikus, séta közben való értekezést, mert vége Víg Andrásnak meg az aranjeuzi szép napoknak, a mi kocsikázásainknak befellegzett. Elzordult az idő, közeleg a tél. Azért nem panaszkodhatsz, amióta megszületted augusztusban, háromhónapos korodig szinte csak szép időben, meleg nyárban, tündöklő őszben volt részed. Most, hogy "*Süvölt a zivatar /A felhős ég alatt*", mi pedig benn ülünk a "*Barátságos, meleg szobában*", úgy gondoltam, hogy az emberekről mesélek neked, de azután meggondoltam a dolgot. Tudod, nem túl jók a tapasztalataim, miért hozakodjam elő lehangoló embermesékkel, majd megszerzed te is a magad tapasztalatait, őszintén remélem, hogy derűsebbek, életkedvet fakasztók lesznek. Inkább arról beszélek neked, amit e tikkasztó-perzselő nyáron egy belvárosi udvarban láttam, amikor te még nem is voltál a világon, csak készülődted nagy rugdalózva. A három szőlőindáról szól e "mese", amelyek szinte a betonból, egy-egy talpalatnyi földből nőttek ki, s ott kapaszkodtak a csupasz tűzfalon, de zölden, szívósan, életerősen. Nyilván öntözték a tövüket, azért nem száradtak ki, és ebben a betonból, aszfaltból, puszta falakból álló kietlen udvarban, amelyben a levegő is megzápult a hőségtől, ez a három szőlőtő dús levélzetével mégis valami üdeséget, reményt sugallt. Az ő szívósságukat, életre való hajlandóságukat választottam példának a magam számára. Ma sem igen értem, miért, hogy mire jó ez a növényi hűség, a belső parancs teljesítése nedvek szívására, szállítására, új rügyek és levelek hajtására, késői virágzásra, még fanyar gyümölcsök termésére is. Csak! - mondtam magamban a szőlőindával, és tapadok a tűzfalhoz, s ha a télen meg nem fagyok, tavasszal ismét zöldet hajtok. Talán csak azért, hogy valamikor valamiképpen én is példa legyek a számodra: ha ez az öregúr ilyen hajthatatlan volt a zöld levelek hajtásában, hát akkor én, aki fiatal és erős vagyok, bőven tápláló talajban gyökerezem, dús nedveket szívok és a nap éltető sugaraiban fürdöm, akkor én hogyan zöldellnék,